

MED BARA TRE KORTA MENINGAR

Viktigast för en reporter som skriver om en person är att finna de fakta, citat, scener som får saker att hända – och som sammantagna blottlägger denna person. Ungefär så skriver Lillian Ross som i mer än ett halvsekel porträtterat kända och okända människor för The New Yorker. Hon söker individens förhållande till sin gärning, inte berömmelsen eller sensationen, vilket hon finner urtrist, och väljer bara personer hon tycker om, aldrig någon som inte vill att hon skriver. Hennes porträtt av en rätt sorglig, alkoholiserad Ernest Hemingway vållade ramaskri. Hon förstod inte problemet. Hon hade bara skrivit som det var. (Han försvarade henne.)

Björn af Kleen, som mest skriver om kända människor i Dagens Nyheter, nu i bokform under titeln "Zlatan, Silvia och andra svenskar", känner säkert igen sig. Han vill in under skinnet, försöker begripa. Han gör det bra. Med finansminister Magdalena Andersson på dörrknackning i Björknäs får han saker att hända, fångar henne genom en scen, munhuggning i HSB-trappuppgång – hon får sista ordet – därefter resumé:

Hon är född 1967. Har ganska svårt för högtidsord. Lite tvångsmässigt raljant. Hennes offentliga repertoar är begränsad. Rak mun. Glad mun. Ett blinkande öga för ironisk effekt.

Gillar ordvitsar. Skrattar åt sina egna.

Med bara tre meningar, gärna tre meningar, tecknar han elegant det yttre, får läsaren att faktiskt se: "Gustav Fridolin i turkos skjorta och lågt skurna chinos. Välansad nacke. Snörskor med perforerad tåhätta." Något senare når han längre än så genom att ta in hela scenen, ge akt på alla aktörer, även den som inte agerar; Fridolin tar avsked av mamma: "Omfamningen sker på en parkeringsplats. Styvpappa, gammal militär och friidrottstränare, stannar i bilen. Fridolin bränner snart vidare i en hyrd Volvo mot tågstationen i Hässleholm." Med en korthuggen dialog klär han av en kulturminister:

Ska Sverige ge asyl åt Edward Snowden? frågade Daniel Suhonen.

– Vad jag minns blev han erbjuden att få en rättegång i Sverige, svarar Bah Kunke.

- Nu blandar du ihop Snowden med Assange.

- Just det! Vad var frågan?

Det är Sveriges kultur- och demokratiminister som talar.

Det där sista hade kunnat strykas. Vi begriper ändå.

Problemet med att porträttera kända människor är att de som regel har ett namn att slå vakt om, ett ämbete eller en tron, ett varumärke. Bra berättelser handlar oftast om människor i olyckliga omständigheter, vad göra när uppdraget är att porträttera någon i lyckliga omständigheter?

Björn af Kleen ringer runt till statsvetare och filosofiprofessorer, barndomskamrater, gamla chefer, akademikollegor för att hitta andra perspektiv, kunna teckna en bakgrund. Han nöjer sig inte med utsagor. Han kollar vederbörandes betyg, tar reda på att staten alls inte betalade hela räkningen för hemtransporten efter tsunamikatastrofen, noterar att Lars Danielsson uppgraderar hemresorna till business med egna medel (månadslön 84 300 kronor). Han gör ingen stor sak av jobbet han lagt ner, vilket är oerhört skönt. (Reportageskrivande är ju inte mängdlära.) Lena Anderssons "Egenmäktigt förfarande" har han läst så pass noga att han kan gå in i en diskussion med henne om bokens båda huvudrollsinnehavare, också delge läsaren sina reaktioner utan att ställa sig i vägen för den som ska porträtteras. Han åker till Alice Bah Kunkes Horda för att med egna ögon få se den ort som varit med om att forma henne: "En mindre verkstadsfabrik i vardera änden. Tre församlingar. Varken butik eller verksam tågstation. Jag kör igenom samhället vid lunchtid en tisdag. Ödsligt."

Kända människor ställer villkor. Bra att han redogör för dem, sin sits. Intervjun med drottning Silvia får bara handla om demens, när han lyckas få ytterligare en intervju sätter hon stopp bara han andas politik. Horace Engdahl ställer två villkor, jodå: Inget prat om skilsmässan. Ingen skuggning av honom i vardagsbestyren. Det blir som det blir, snyggt ändå på grund av författarens stilistiska förmåga, hans fotarbete. Porträttet som titeln flaggar för blir mindre lyckat. Zlatan Ibrahimovic ska börja kränga parfym, därför bygga nytt varumärke: ut med stök och bråk, in med krav och disciplin. Reportern kämpar tappert, bibringar oss omständigheterna - varumärkesagent samt två parfymföretagare sitter med under intervjun - och han far ut till Rosengård, träffar gamla kompisen Tony Flygare som ger oss en annan bild än

självbiografins och Klas Tjebbes i FC Rosengård som talar om Zlatan som "en börda". Tyvärr följer inte reportern någon av trådarna ända ut. Det skulle ha kunnat bli en berättelse på tvärs mot varumärkesbygget, en annan story. Men vem sätter sig upp mot Zlatan Ibrahimovic?

Att Lillian Ross porträtt av Ernest Hemingway blev så gripande, att det har levt kvar, kommit ut i bokform flera gånger, beror inte bara på att reporterns blick för detaljer, hennes öra för dialog, utan att hon vågade skildra en legend i sakta förfall, under den sorgliga slutsäsongen.

Björn af Kleen: *Zlatan, Silvia och andra svenskar* (Weyler)

Anders Sundelin

Dagens Nyheter 28 maj 2016